

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
AUDİTORLAR PALATASI**

**“Audite ictimai etimadın gücləndirilməsi üzrə
tədbirlər sisteminin
hazırlanması və tətbiqi” barədə**

BAKI - 2017

M Ü N D Ə R İ C A T

1. Giriş.....	2
2. Auditə ictimai etimadın mahiyyəti və mövcud durum.....	2
3. İctimai etimad qazanmaq üçün auditor nəyə yol verməməlidir?.....	5
4. Auditə ictimai etimadın gücləndirilməsi istiqamətləri.....	7
4.1. İctimai etimad və auditin nəticələrinin keyfiyyət meyarları.....	7
4.2. Etika məcəlləsi və ictimai etimad.....	10
4.3. Müstəqillik.....	14
4.4. Peşəkarlıq.....	16
4.5. Düzgünlük.....	18
4.6. Obyektivlik.....	19
4.7. Məxfilik.....	21
4.8. Maraqlar toqquşması.....	23
5. Auditə ictimai etimadın gücləndirilməsi üzrə tədbirlər sistemi.....	24

1. Giriş

Auditorlar Palatasının 2017-ci il üzrə iş planının 1.18-ci "Audite ictimai etimadın gücləndirilməsi və auditin təşviqi istiqamətində tədbirlər sisteminin hazırlanması və tətbiqi" bəndini rəhbər tutaraq və iqtisadiyyatın inkişafında auditin rolunun artırılması üzrə fərman və sərəncamlardan irəli gələn vəzifələri yerinə yetirmək üçün auditor xidmətinin dövlət tənzimlənməsi və onun normativ hüquqi bazasını təkmilləşdirmək, ölkədə auditor xidməti bazarının mövcud vəziyyətini öyrənmək, bu sahədə gedən prosesləri təhlil etmək, statistik göstəricilər sistemi əsasında ətraflı təhlil aparmaq məqsədilə tərəfimizdən "Audite ictimai etimadın gücləndirilməsi üzrə tədbirlər sisteminin hazırlanması və tətbiqi" mövzusunda metodik vasitə hazırlanmışdır. Hazırlanmış tədbirlər sisteminə Auditorlar Palatasının 2017-ci il 24 aprel tarixli "Dəyirmi masa" iclasında baxılmış və bəyənilmişdir.

Müasir dövrdə audite ictimai etimadın gücləndirilməsi və bu istiqamətdə çətinliklərin aradan qaldırılması digər inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycanda da audit sahəsində ən aktual problemlərdən birinə çevrilmişdir. Tədqiqat apararkən, bir sıra ölkələrin təcrübəsinə nəzər salınmış və müqayisəli təhlil aparılmışdır. Bilavasitə auditin keyfiyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində tərəfimizdən hazırlanmış bu metodik nümunənin araşdırmalarından belə nəticəyə gəlmək olar ki, auditin ölkə iqtisadiyyatı üçün nisbətən yeni bir infrastruktur sahə olması, göstərilən auditor xidmətlərinin keyfiyyətinin və çeşidinin yüksək olmaması, auditorların özlərinin peşəkarlıq səviyyəsinin çətinləşməsi, mühasibat uçotu və vergi qanunvericiliyinin özündə müəyyən boşluqların mövcudluğu, digər tərəfdən isə auditin tətbiqi istiqamətində qanunlara əməl olunmaması ilə audite ictimaiyyətin etimadının və ondan gözləntilərin aşağı olmasına, audit sahəsində qanunvericiliyin tələblərinin ciddi şəkildə pozulması kimi hallara zəmin yaratmışdır.

2. Audite ictimai etimadın mahiyyəti və mövcud durum

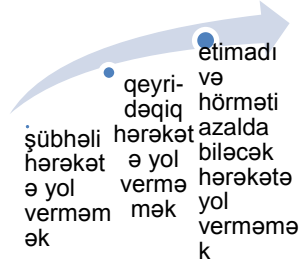
Audit nöqtəyi nəzərindən ictimai etimad (inam) dedikdə, maraqları bu və ya digər dərəcədə auditor fəaliyyəti ilə əhatə edilən tərəflərin, o cümlədən, auditor xidməti sifarişçilərinin, investorların, sahibkarların, mülkiyyətçilərin, dövlət orqanlarının və geniş ictimaiyyətin audite nə səviyyədə inanması və güvənməsi nəzərdə tutulur. Başqa sözlə, ictimai əhəmiyyət kəsb edən auditor peşəsinə etimad auditorların ictimaiyyət qarşısında məsuliyyətlərini ehtiva edir. Məhz yuxarıda göstərilən maraqlı tərəflər auditorların obyektivliyinə və düzgünlüyünə əmin olmaqla, öz fəaliyyətlərini inamla qurmaq üçün auditorların təsdiqlədikləri rəy və mülahizələri əsas götürürlər. Ümumiyyətlə isə, auditorların işinin nəticəsi iqtisadi uğurların davamlılığı və inkişaf tempinin yüksəldilməsi, büdcə xərclərinə nəzarət və maliyyə intizamının gücləndirilməsi, gəlirlərdən səmərəli istifadə edilməsi, vergi intizamının gücləndirilməsi, investisiyaların cəlb edilməsi, xarici bazarların imkanlarından istifadə edilməsi, sahibkarlığın inkişafı, ölkəmizin iqtisadiyyatının dünya iqtisadi sistemində inteqrasiyası, iqtisadi cinayətkarlığa və korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə birbaşa əlaqəlidir. Bu mənada vurğulamaq lazımdır ki, audite çox sayda insanların, sahibkarların və iqtisadi subyektlərin inamı yönəlməkdədir. Məhz bu amil kənar auditorun oynadığı ictimai rolun bariz göstəricisidir.

Bu deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, auditorun vəzifəsi ictimai maraqlara uyğun gələn peşəkar xidmətin göstərilməsidir. Yalnız belə bir şəraitdə göstərilən auditor xidməti cəmiyyətin inkişafına, dövlətin iqtisadi yüksəlişinə və insanların rifah halının yüksəldilməsinə xidmət edə və cəmiyyət tərəfindən etimad qazana bilər.

Bütövlükdə auditorlara ictimai etimad onların nəinki təkcə mövcud zamanda, eyni zamanda keçmişdə sifarişçilərlə ünsiyyətdə olduqları zaman göstərdikləri fəaliyyətlə müəyyən olunur.

İctimaiyyət auditdən hər-hansı bir şübhəli, qeyri-dəqiq, etimadı və hörməti azalda biləcək hərəkətlərə yol verilməməsinə ümid edir.

Slayd 1. İctimaiyyət auditdən tələb edir:

Müasir şəraitdə dünyada auditin ən aktual problemlərindən biri kimi “Audit – ictimaiyyət” sistemində auditdən gözlənilərin doğrulmaması hesab edilir. Auditin inkişafına çox güclü mənfi təsir göstərən cəmiyyətin auditdən «gözlənilərinin doğrulmaması» anlayışı 25 ildən çoxdur ki, Qərb ölkələrində işlənməkdədir. “Gözlənilərin doğrulmaması” anlayışı bir tərəfdən cəmiyyətin auditdən gözlənilərinin böyük olması, digər tərəfdən isə auditin cəmiyyətdə rolunun qiymətləndirilməməsi və bu səbəbdən auditin imkanlarından lazımınca istifadə edilməməsi kimi özünü biruzə verir. Qeyd etmək lazımdır ki, birinci hal inkişaf etmiş Qərb sistemi üçün, ikinci isə Azərbaycan və digər inkişaf etməkdə olan, bazar iqtisadiyyatına yeni keçmiş ölkələr üçün xarakterikdir. Belə ki, Qərb ölkələrində əgər audit bütün maliyyə problemlərinin həlli vasitəsi kimi qəbul edilirsə, Azərbaycan kimi ölkələrdə auditin rolu lazımınca qiymətləndirilmir. Ümumiyyətlə isə hər iki hal auditin cəmiyyətdə rolunun müəyyənləşdirilməsi və ona ictimai etimadın möhkəmlənməsi nöqtəyi nəzərindən arzuolunmaz hesab edilir.

Slayd 2. «Gözlənilərin doğrulmaması» anlayışı özünü iki halda biruzə verir:

Auditdən gözlənilərin doğrulmamasının azaldılması məqsədi ilə son onilliklərdə Qərbi Avropa, Şimali Amerika, Yaponiya və digər ölkələrdə auditin mahiyyəti və onun imkanlarının sərhədləri barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması istiqamətində müxtəlif maarifləndirici işlər aparılmaqdadır ki, bu da öz növbəsində tərəflərin öhdəlik və məsuliyyətlərinin anlaşılmasına istiqamətində risklərin azaldılmasına müsbət təsir edir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi bu sahədə ölkəmizdə problem Qərb ölkələrində olduğundan fərqlənməklə, auditə ictimaiyyətin etimadının və ondan gözlənilərin aşağı olması, audit sahəsində qanunvericiliyin tələblərinin pozulması ilə fərqlənir. Bu isə bir çox amillərlə, o cümlədən auditin ölkə iqtisadiyyatı üçün nisbətən yeni bir infrastruktur sahə olması, göstərilən auditor xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksək və çeşidinin geniş olmaması, auditorların özlərinin peşəkarlıq səviyyəsinin qənaətbəxş olmaması, audit qanunvericiliyinin özündə müəyyən boşluqların mövcudluğu, digər tərəfdən isə auditin tətbiqi sahəsində qanunlara tam əməl olunmaması ilə izah olunur.

Auditə ictimai etimadın yüksək olmamasını ölkəmizdə aparılmış sosioloji sorğunun nəticələri də əyani göstərir. Beləki, 2014-cü ildə auditor xidmətindən istifadə etməyən təsərrüfat subyektlərinin sayı sorğu keçirilən müəssisələrin içərisində 26.9 % təşkil etmişdir ki, bu da 2013-cü ildəkindən 22.4% çox deməkdir. Rəyi öyrənilənlərin 10%-i onların fəaliyyətinə auditor xidmətindən istifadə etmələrinin heç bir faydası olmadığını göstərmişlər. Auditə ictimai etimadın

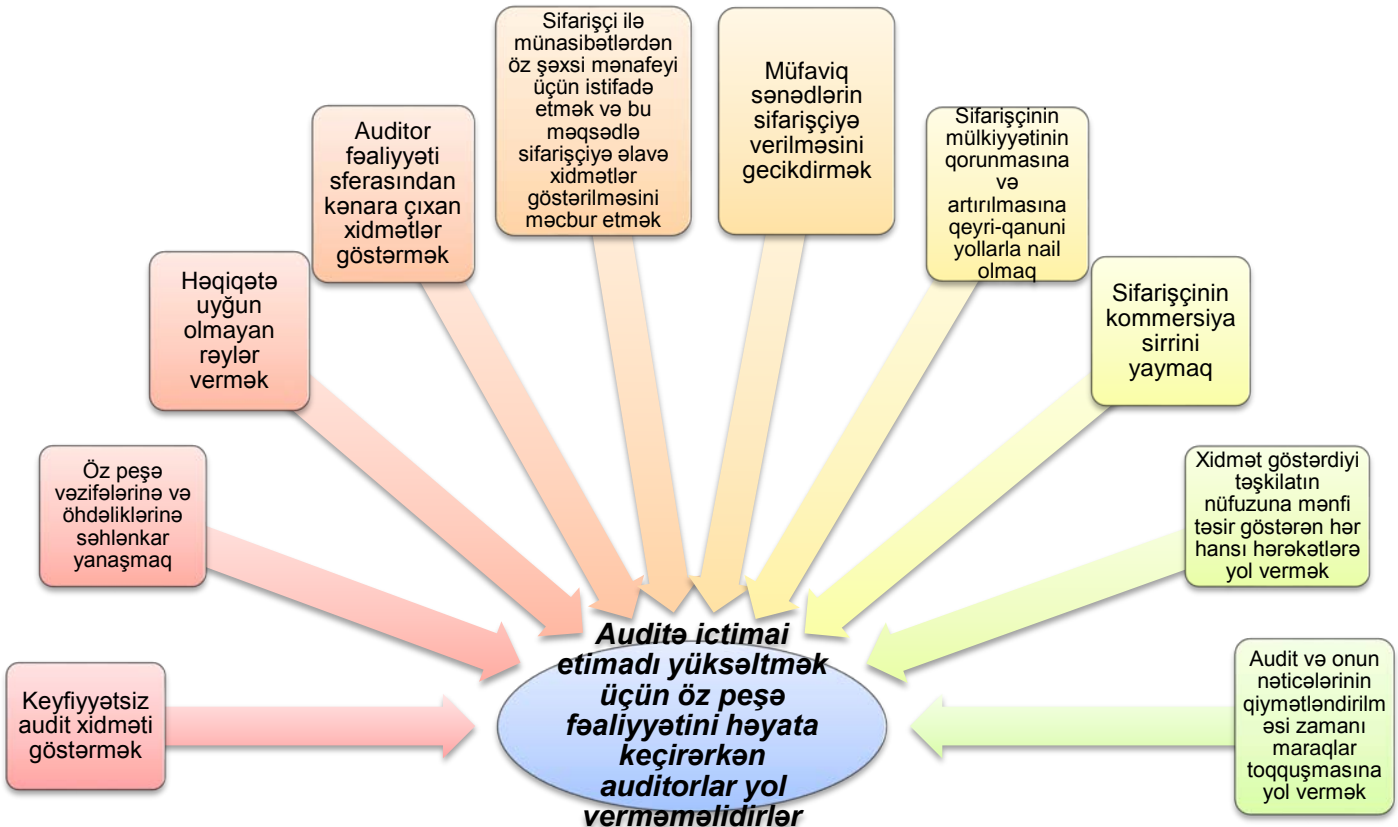
yüksək olmamasını sosioloji sorğunun belə bir nəticəsi də təsdiq edir ki, respondentlərin 53%-i ölkədə auditor xidmətinin əhəmiyyətinin lazımi səviyyədə qiymətləndirilməməsi qənaətinədəirlər. Heç də təsadüfi deyildir ki, təsərrüfat subyektlərinin, səhmdarların, investorların və digər maraqlı tərəflərin 22.4%-nin audite marağı olmamışdır. Sorğu nəticəsində audite ictimai etimada mənfi təsir göstərən səbəblər də aşkar edilmişdir. O cümlədən, auditorların peşə-ixtisas səviyyəsinin kifayət qədər yüksək olmaması (8.6%), auditor xidməti bazarında qeyri-sağlam mühitin olması (9.8%), auditorların müstəqilliyinin kifayət qədər təmin edilməməsi (9.8%), habelə auditor xidmətinin dəyərinin yüksək olması (20%), auditor xidmətinin keyfiyyətinin aşağı olması (11%) kimi səbəblər göstərilmişdir. Belə bir hal da qənaətbəxş hesab edilə bilməz ki, auditin rolunu rəyi soruşulanların 10.6%-i korrupsiya risklərinin azaldılmasında və 28.2%-i təsərrüfat subyektində maliyyə şəffaflığının artırılmasında, 23.7%-i korrupsiyaya şərait yaradan halların aradan qaldırılmasında görürlər.

3. İctimai etimad qazanmaq üçün auditor nəyə yol verməməlidir?

Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, audite ictimai etimadı yüksəltmək üçün öz peşə fəaliyyətini həyata keçirərkən auditorlar aşağıdakılara yol verməməlidirlər:

- 1) Keyfiyyətsiz audit xidməti göstərmək;
- 2) Öz peşə vəzifələrinə və öhdəliklərinə səhlənkar yanaşmaq;
- 3) Həqiqətə uyğun olmayan rəylər vermək;
- 4) Auditor fəaliyyəti sferasından kənara çıxan xidmətlər göstərmək;
- 5) Sifarişçi ilə münasibətlərdən öz şəxsi mənafeyi üçün istifadə etmək və bu məqsədlə sifarişçini əlavə xidmətlər göstərilməsinə məcbur etmək;
- 6) Müfaviq sənədlərin sifarişçiyə verilməsini gecikdirmək;
- 7) Sifarişçinin mülkiyyətinin qorunmasına və artırılmasına qeyri-qanuni yollarla nail olmaq;
- 8) Sifarişçinin kommersiya sirrini yaymaq;
- 9) Xidmət göstərdiyi sifarişçinin nüfuzuna mənfi təsir göstərən hər hansı hərəkətlərə yol vermək;
- 10) Audit və onun nəticələrinin qiymətləndirilməsi zamanı maraqlar toqquşmasına yol vermək.

Slayd 3.

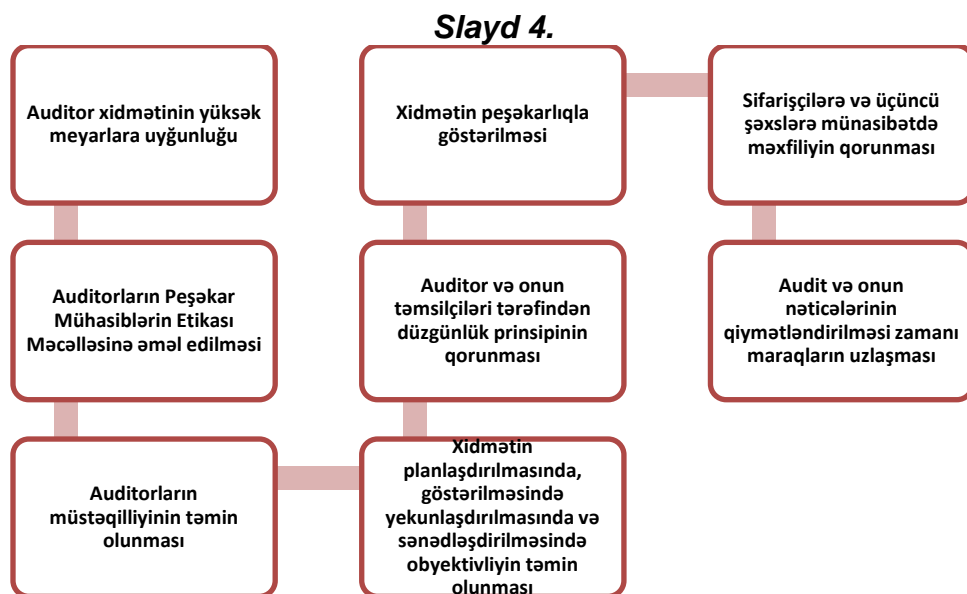
Auditə olan ictimai etimadın yüksəldilməsi onu tələb edir ki, auditin nəticəsi onun aparılmasına görə tələb olunan və yaxud verilən xidmət haqqının məbləğindən asılı olmamalıdır. Başqa sözlə, həmin məbləğ sövdələşmə nəticəsi kimi, və ya auditor rəyinin xarakteri ilə müəyyən oluna bilməz. Auditor xidmətinin ümumi həcmində bir sifarişçi tərəfindən ödənilmiş xidmət haqqının da çox yüksək olması auditin keyfiyyəti və ictimai etimadın səviyyəsi üçün risk daşıyıcısı kimi dəyərləndirilməlidir.

Auditorlar özlərinin peşəkarlığı və səriştəliliyi kifayət etməyən işləri öz öhdələrinə götürməməlidirlər. Auditorlar öz bilik və təcrübələrini şisirtməməlidirlər.

4. Auditə ictimai etimadın gücləndirilməsi istiqamətləri

Auditin inkişafında və şəffaflığın artırılmasında yüksək nəticələr qazanmış ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, ictimai etimadın möhkəmləndirilməsi üçün ilk növbədə aşağıdakılara nail olunmalıdır:

1. Auditor xidmətinin Beynəlxalq Audit Standartlarının tələblərinə və yüksək meyarlara uyğunluğuna;
2. Auditorların Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinə əməl edilməsinə;
3. Auditorların müstəqilliyinin təmin olunmasına;
4. Xidmətin peşəkarlıqla göstərilməsinə;
5. Auditor və onun təmsilçiləri tərəfindən düzgünlük prinsipinin qorunmasına;
6. Xidmətin planlaşdırılmasında, göstərilməsində, yekunlaşdırılmasında və sənədləşdirilməsində obyektivliyin təmin olunmasına;
7. Sifarişçilərə və üçüncü şəxslərə münasibətdə məxfiliyin qorunmasına;
8. Audit və onun nəticələrinin qiymətləndirilməsi zamanı maraqların uzlaşmasına.

4.1. İctimai etimad və auditin nəticələrinin keyfiyyət meyarları.

Auditor xidmətinin yüksək keyfiyyətlə göstərilməsi maliyyə bazarlarının səmərəli fəaliyyət göstərməsi, maliyyə hesabatlarının tamlığının və səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün çox vacibdir.

Auditor xidmətinin keyfiyyəti və auditor rəyinin düzgünlüyü həmin rəydən istifadə edən maraqlı tərəflərin auditə inamını artırmaqda mühim əhəmiyyət kəsb edir. Başqa sözlə, maraqlı tərəflərin auditə etimadının səviyyəsi xidmətin keyfiyyətinin əsas meyarı kimi qəbul edilir. Mühasibat uçotunun və hesabatlığın keyfiyyət meyarı kimi isə məlumatların maraqlı tərəflər üçün əhəmiyyətli olması ilə ölçülür. Yəni, auditin keyfiyyəti mühasibat uçotu və hesabatlıq sistemində formalaşan informasiyanın keyfiyyəti ilə birbaşa əlaqədardır. Audit prosesinin nəticələrinin keyfiyyət meyarlarının maliyyə hesabatlığının müxtəlif istifadəçilərinin informasiya tələbatının ödənilməsinə təsiri istiqamətləri aşağıdakı cədvəldə verilmişdir:

Sıra N	Auditin nəticələrinin keyfiyyət meyarları	Mahiyəti və əhəmiyyəti	Kənar istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatının ödənilməsinə təsirinin xarakteri	Daxili istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatının ödənilməsinə təsirinin xarakteri
1.	Etibarlılıq	Məlumatların dəqiq təqdim edilməsini, səhvlərin və qərəzliliyin istisna olunmasını ehtimal edir	Auditorun təqdim etdiyi informasiyanın keyfiyyətinin əsas meyarıdır	Auditorun seçilməsinin əsas meyarıdır
2.	Sübutlu olması	Qərar qəbul edilməsinin məntiqi cəhətdən əsaslandırılmış bazasını əks etdirir	Nəzərə alınsa ki, kənar istifadəçilər üçün yalnız auditin nəticələri əlçatandır, auditor rəyinin sübutlarla təsdiqli olması qəbul edilir və auditorun peşə məsuliyyəti ilə təmin edilir	Aşkar olunmuş kənarlaşmalar barədə auditorun rəyindən və onların aradan qaldırılmasına dair tövsiyələrindən <i>tutarlı bir əsas kimi</i> düzəlişlər edilməsi üçün istifadə olunması
3.	Qərəzsizlik	Konkret istifadəçiyə sərf edən qərarın olmaması amilini nəzərə almaqla, auditorun müstəqillik və obyektivlik prinsiplərini özündə təcəssüm etdirir	Auditorun qərəzsiz mülahizəsi (rəyi) hər bir istifadəçiyə, onları maraqlandıran məsələlər üzrə əsaslandırılmış qərar qəbul etməyə imkan verir.	Xüsusi seçilmiş faktlar əsasında auditorun çıxardığı nəticələr və verdiyi tövsiyələr rəhbərliyi kiminsə maraqlarına müvafiq qərar qəbul etməyə sövq etməməlidir.
4.	Faydalılıq (Relevantlıq)	Auditorun rəyinin şübhəsiz müvafiqliyini və faydalılığını ehtimal edir	Auditorun sifarişçisinin real cəlbedicilik dərəcəsindən asılı olaraq qəbul edilən iqtisadi qərarların faydalılığını təmin edir.	Sifarişçinin fəaliyyət istiqamətindən asılı olaraq qəbul edilən iqtisadi qərarların faydalılığını təmin edir.
5.	Düzgünlük - auditin konkret məqsədlərinə müvafiqlik	Auditin konkret məqsədlərindən və işin xarakterindən asılı olaraq tələb olunan dəqiqlik dərəcəsindən asılılığı nəzərdə tutur	Audit olunan sifarişçinin fəaliyyətinin konkret aspekti haqqında müstəqil rəyin təqdim edilməsi və bu rəyin lazımi dərəcədə əsaslandırılması	Audit olunan şəxsin fəaliyyətinin konkret aspekti haqqında müstəqil rəyin təqdim edilməsi və bu rəyin lazımi dərəcədə əsaslandırılması
6.	İşlərin zamanında görülməsi	Son hesabat dövrü üzrə maliyyə hesabatı və auditorun rəyinin eyni zamanda hazırlanmasını nəzərdə tutur	Vaxtında qərar qəbul etmək üçün məlumatların vaxtında əldə edilməsi	Auditin nəticələrinin əldə edilməsi və hesabat təqdim edilənədək vaxtında düzəlişlərin edilməsi
7.	Məlumatların anlaşılabilir olması	İşçi sənədlər əsasında auditin nəticələrinin və yardımçı məlumatların qavranılması (başla düşülməsi) səviyyəsini əks etdirir.	Auditorun rəyinin və gəldiyi nəticələrin, habelə auditin əsas prinsiplərinin düzgün şərh edilməsi	Auditorun rəyinin, audit prinsiplərinin düzgün başa düşülməsi, auditor tərəfindən aşkar edilmiş nöqsanların etiraf edilməsi və onların aradan qaldırılması üzrə tövsiyələrin qəbul edilməsi
8.	Qərar qəbul edilməsi üçün	Auditorun əsaslandırılmış rəyinin	Auditorun rəyi əsasında düzgün investisiya,	Aşkar olunmuş nöqsanların aradan

	yararlılıq	formalaşmasını təmin edir	idarəetmə və digər iqtisadi qərarların qəbul edilməsi	qaldırılması üçün idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi, fəaliyyətin optimallaşdırılması
--	------------	---------------------------	---	--

Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, auditin nəticələrinin keyfiyyət meyarları aşağıdakı slaydda təsvir edilmişdir.

Slayd 5.

4.2. Etika məcəlləsi və ictimai etimad.

Beynəlxalq audit təcrübəsində ictimai maraqların təmin olunması zərurəti və peşəkar xidmətlərin göstərilməsi tələbi mühüm meyarlar kimi qəbul edilmişdir. O cümlədən, xidmət göstərərək auditor tərəfindən Etika Məcəlləsinə riayət olunması tələb edilən davranış qaydalarına auditor tərəfindən riayət ictimaiyyətin göstərilən auditor xidmətinin keyfiyyətinə inamının artırılmasına xidmət edir.

Auditor öz peşə vəzifələrini yerinə yetirərək ümumi qəbul edilmiş mənəvi norma və qaydalara riayət etməli, bununla da, maliyyə hesabatlarının bütün istifadəçilərinin ictimai maraqlarını rəhbər tutmaqla, sifarişçilərinin qanuni və əhatəli maraqlarını müdafiə etməlidir. Başqa sözlə, Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsi auditorlardan yüksək peşəkarlıq tələb etməklə qarşıya qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi və ictimai maraqların təmin olunması məqsədi daşıyır. Bu məqsədə nail olunması isə öz növbəsində dörd əsas tələbin nəzərə alınmasını zəruri edir.

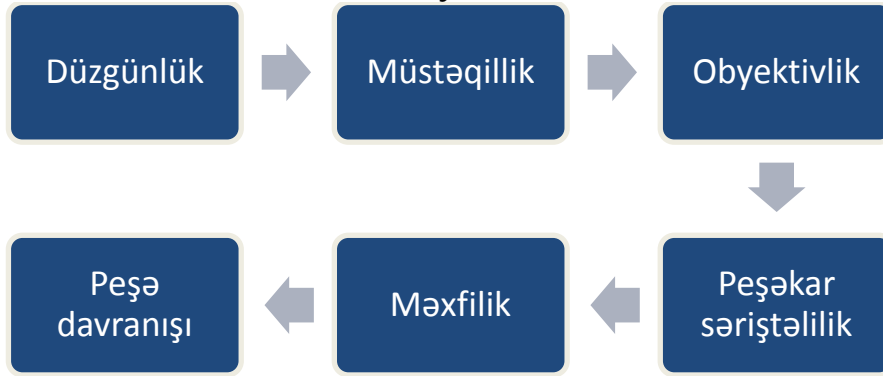
1. **Etibarlılıq.** Bütövlükdə cəmiyyət etibarlı informasiyaya və informasiya sistemlərinə ehtiyac duyar.
2. **Peşəkarlıq.** Audit xidmətinin sifarişçiləri audit sahəsində təcrübəli və peşəkar mütəxəssislərə ehtiyac duyar.
3. **Xidmətin keyfiyyəti.** Sifarişçilər yüksək audit keyfiyyəti standartlarına uyğun olan bütün xidmətlərin auditor tərəfindən təqdim edilməsinə inanmalıdırlar.
4. **Əminlik.** Auditor xidməti istifadəçiləri əmin olmalıdırlar ki, onlara göstərilən xidmətlər tənzimləyici və Peşə Etikasına normalarına uyğun göstərilir.

Slayd 6. Auditorların riayət etməli olduqları dörd əsas tələb

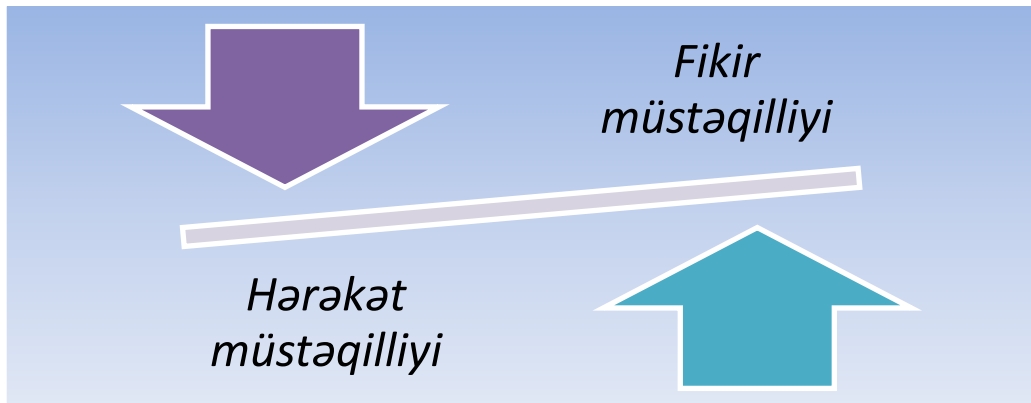
Eyni zamanda ictimai etimadın qazanılması üçün auditor bir sıra şərtlərə və fundamental prinsiplərə əməl etməlidir. Həmin fundamental prinsiplərə aşağıdakılar aiddir:

Slayd 7.

1. **Düzgünlük.** Düzgünlük prinsipi bütün peşəkar mühasiblərin üzərinə peşəkar və işgüzar münasibətlərdə səmimi və dürüst olmaq öhdəliyi qoyur. Düzgünlük ədalətli qarşılıqlı münasibətləri və dürüstlüyü də nəzərdə tutur (Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsi /səh.19 – bundan sonra PMEM).
2. **Müstəqillik.** Müstəqillik prinsipi – fikir müstəqilliyi və hərəkət müstəqilliyini özündə ehtiva edir.

Slayd 8.

- ***Fikir müstəqilliyi*** – Peşəkar mülahizəni gözdən salan təzyiq olmadan fikri ifadə etməyə imkan verən əhval-ruhiyyə dürüstlüyə, obyektivliyə və peşəkar inamsızlığa riayət etməyə imkan verir.

- *Hərəkət müstəqilliyi* – Bütün ehtiyat tədbirləri də daxil olmaqla, müvafiq informasiyaya malik olan dərrakəli və məlumatlı üçüncü tərəfi şirkətin və ya informasiyanın düzgünlüyünün təsdiqlənməsinə dair tapşırıq qrupu üzvlərinin düzgünlüyünə, obyektivliyinə və peşəkar inamsızlığa ləkə vurulduğu qənaətinə gəlməsinə səbəb ola bilən faktlara və hallara yol verilməməsi. (PMEM /səh.56).
- 3. *Obyektivlik*. Obyektivlik prinsipi bütün peşəkar münasiblərin üzərinə qərəzlilik, mənafehlərin toqquşması və ya başqa şəxslərin təsir göstərməsi səbəbindən öz peşəkar və ya işgüzar mülahizəsini təhlükəyə məruz qoymamaq öhdəliyi qoyur (PMEM /səh.20).
- 4. *Peşəkar səriştəlilik*. Peşəkar səriştəlilik prinsipi peşəkar mühasibin üzərinə aşağıdakı öhdəlikləri qoyur:
 - a. Peşə biliklərini və vərdişlərini müştəriyə və ya işəgötürənə ixtisaslı peşəkar xidmətlər göstərməyə imkan verən səviyyədə saxlamaq;
 - b. Peşəkar xidmətlər göstərərəkən tətbiq olunan texniki və peşə standartlarına uyğun şəkildə səylə hərəkət etmək.

Səriştəli peşəkar xidmətlər bu cür xidmətlərin göstərilməsi prosesində peşə biliklərini və vərdişlərini tətbiq edərkən düzgün mülahizə yürütməyi nəzərdə tutur (PMEM /səh.21).
- 5. *Məxfilik*. Məxfilik prinsipi peşəkar mühasiblərin üzərinə aşağıdakılardan çəkinmək öhdəliyini qoyur:
 - a) Peşəkar və ya işgüzar münasibətlər nəticəsində əldə edilmiş informasiyanın açıqlanmasının peşəkar mühasibin qanuni və ya peşə hüquqlarından və ya vəzifələrindən irəli gəlmiş hallar istisna olmaqla, həmin informasiyanı müvafiq səlahiyyət olmadan şirkətdən ə ya işəgötürən təşkilatdan kənarında açıqlamaq;
 - b) Peşəkar və ya işgüzar münasibətlər nəticəsində əldə edilmiş məxfi informasiyadan şəxsi məqsədlər və ya üçüncü tərəflərin məqsədləri üçün istifadə etmək (PMEM /səh.22).

Slayd 9.

Peşəkar və ya işgüzar münasibətlər nəticəsində əldə edilmiş informasiyanın açıqlanmasının peşəkar mühasibin qanuni və ya peşə hüquqlarından və ya vəzifələrindən irəli gəlmiş hallar istisna olmaqla, həmin informasiyanı müvafiq səlahiyyət olmadan şirkətdən ə ya işəgötürən təşkilatdan kənarında açıqlamaq

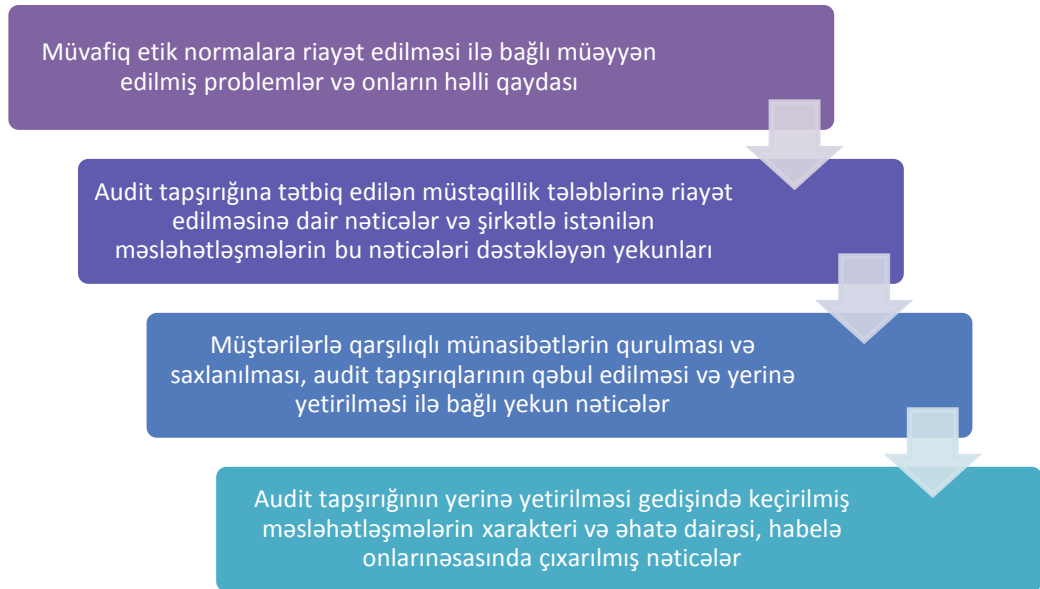
Peşəkar və ya işgüzar münasibətlər nəticəsində əldə edilmiş məxfi informasiyadan şəxsi məqsədlər və ya üçüncü tərəflərin məqsədləri üçün istifadə etmək

6. *Peşə davranışı*. Peşə davranışı prinsipi peşəkar mühasiblərin üzərinə müvafiq qanunvericiliyə və tənzimləyici qaydalara riayət etmək, habelə peşənin nüfuzunu zəiflədə bilən hər hansı hərəkətlərdən çəkinmək öhdəliyi qoyur. Bu hərəkətlərə müvafiq informasiyaya malik olan dərrakəli və məlumatlı üçüncü tərəfin peşənin yüksək nüfuzuna mənfi təsir göstərən hərəkətləri daxildir (PMEM /səh.25).

7. *Tənzimləyici sənədlər*. Auditor audit sənədlərinə aşağıdakıları daxil etməlidir:

- a. Müvafiq etik normalara riayət edilməsi ilə bağlı müəyyən edilmiş problemlər və onların həlli qaydası;
- b. Audit tapşırığına tətbiq edilən müstəqillik tələblərinə riayət edilməsinə dair nəticələr və şirkətlə istənilən məsləhətləşmələrin bu nəticələri dəstəkləyən yekunları;
- c. Müştərilərlə qarşılıqlı münasibətlərin qurulması və saxlanması, audit tapşırıqlarının qəbul edilməsi və yerinə yetirilməsi ilə bağlı yekun nəticələr;
- d. Audit tapşırığının yerinə yetirilməsi gedişində keçirilmiş məsləhətləşmələrin xarakteri və əhatə dairəsi, habelə onların əsasında çıxarılmış nəticələr (Beynəlxalq Standartlar Toplusu /səh.204 – bundan sonra BST).

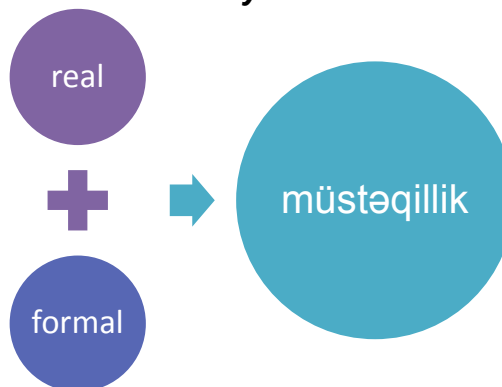
Slayd 10. Audit sənədlərinə daxil edilməlidir

4.3. Müstəqillik.

Auditorun müstəqilliyinin 2 cəhəti mövcuddur: real və formal müstəqillik. Bu isə o deməkdir ki, auditor həm xidmət göstərərəkən müstəqil olmalı (real müstəqillik), həm də özünü ictimaiyyətin qarşısında nüfuzunu zəiflətməyə səbəb ola biləcək halların və vəziyyətlərin yaranmasına imkan verməməlidir (formal müstəqillik).

Slayd 11.

Auditorun müstəqilliyinin qorunması üçün beynəlxalq audit təcrübəsində bir sıra məhdudiyyətlər nəzərdə tutulmuşdur. Məsələn, Amerika Diplomu İctimai Auditorlar İnstitutunun “Auditorun Müstəqilliyi” Standartının şərtində göstəriləyi kimi auditorun auditini apardığı iqtisadi subyektin işlərində hər hansı bir birbaşa maliyyə iştirakı (məsələn, Səhmlərinə malik olma) qadağan edilir. Habelə, dolayısı iştiraka da (o cümlədən, qohumluq əlaqələrinə) yol verilməməlidir. Çünki, bu halın özü də auditor tərəfindən iqtisadi subyektin işlərinə obyektiv yanaşmanı və düzgün nəticələr çıxarılmanı şübhə altına qoyur ki, bu da auditorun, onun yaxın

qohumlarının və köməkçilərinin iqtisadi subyektin fəaliyyətində mövcud olan maraqları ilə izah olunur. Eyni zamanda auditora auditi aparılan iqtisadi subyektə rəhbər vəzifə tutmaq da qadağan edilir (Rəhbər vəzifə tutma müddəti auditin başlanması zamanından əvvəl, lakin audit yoxlaması dövrünü əhatə etdikdə belə). Həqiqətən də özünün iştirakı ilə qəbul olunmuş qərarların qiymətləndirilməsində obyektivliyin təmin edilməsi yüksək risklərlə bağlıdır. Ona görə də auditor əmək haqqı ödənilməyən şəxsi üzvlük halları istisna olmaqla, iqtisadi subyektlərdə Direktorlar Şurasının üzvü, direktorun səlahiyyətli nümayəndəsi kimi çıxış edə bilməz. İdarəetmə xidmətləri göstərərək auditor qərarların qəbul edilməsində iştirak etməməlidir. İdarəetmə qərarları yalnız məsləhət xarakteri daşmalıdır.

Amerika standartlarına əsasən, hər hansı bir əmlakın himayədarı və ya sərəncamvericisi olan auditor müstəqil hesab edilə bilməz. Çünki, məhz belə hallarda auditorun auditi aparılan iqtisadi subyektin birbaşa və ya dolayısı mənəfəətindən yararlanması mümkün olur.

Auditorun müstəqilliyinə təsir edən hallardan biri də onlara investorlar vasitəsilə edilən təsirlər yarana bilər. Əgər auditor investorun sifarişinin icraçısıdırsa və auditor investor olan iqtisadi subyektə maliyyə marağına malikdirsə onun müstəqilliyi ciddi şəkildə pozula bilər. Belə ki, bu halda da auditorun investor olan iqtisadi subyektin idarə edilməsində iştirakı kimi vəziyyət reallaşmış olur.

Auditorların nəinki auditi aparılan sifarişçilərdən, eyni zamanda digər maraqlı qruplardan da müstəqil olması zəruridir. Auditlə bağlı bütün məsələlərdə özlərinin və ya başqalarının maraqları auditorun müstəqilliyinə zərər gətirməməlidir. Auditorlar öz obyektivliyini və müstəqilliyini auditor hesabatları hazırlanarkən və onların əsasında rəylər tərtib edilərkən həyata keçirməlidirlər. Ümumiyyətlə, xidmət göstərərək auditor auditi aparılan sifarişçilərdən və üçüncü tərəflərdən asılı olmamalıdır.

Auditorun müstəqilliyinə dair Beynəlxalq Audit Standartlarında nəzərdə tutulmuş müddəalara auditorlar tərəfindən ciddi əməl olunmalıdır. "Tərəfdaş audit tapşırığına tətbiq edilən müstəqillik tələblərinə riayət etməlidir. Bu zaman tapşırıq üzrə tərəfdaş:

- a) Müstəqilliyi təhlükə altına alan şərait və münasibətləri müəyyən edərək, dəyərləndirmək üçün şirkətdən və lazım gələrsə, şəbəkə şirkətlərindən müvafiq informasiya əldə etməlidir;
- b) Şirkətin müstəqilliklə bağlı qayda və prosedurlarının müəyyən edilmiş pozuntusu hallarına (əgər belə hallar varsa) dair informasiyanı dəyərləndirməklə, onların audit tapşırığı üzrə müstəqilliyə təhlükə yaradıb-yaratmamağını müəyyən etməlidir;
- c) Bu cür təhlükələri aradan qaldırmaq və ya məqbul səviyyəyədək azaltmaq, yaxud müvafiq hesab edilərsə, tətbiq olunan qanun və ya qaydalarla mümkün olduqda, audit tapşırığını yerinə yetirməkdən imtina etmək üçün müvafiq tədbir görməlidir. Tapşırıq üzrə tərəfdaş şirkətin müvafiq tədbir görə bilməsi üçün problemin istənilən şəkildə həll edilməsinin mümkünsüz olması barədə şirkəti məlumatlandırmalıdır" (BST /səh.200).

4.4 Peşəkarlıq.

Auditorların əməl etməli olduqları etik tələblərin sırasında peşəkarlıq prinsipi mühim yer tutur. Peşəkarlıq dedikdə o başa düşülür ki, auditorlar yoxlamalarının gedişini planlaşdırmalı, köməkçilərin və asistentlərin fəaliyyətini diqqət mərkəzində saxlamalı, keyfiyyətə xüsusi önəm verməli, öz vəzifələrini səriştəli və imkanlarından maksimum istifadə etməklə fəaliyyət göstərməlidirlər. Bu isə öz növbəsində peşəkar xidmətlərin operativ, diqqətlə və dəqiqliklə yerinə yetirilməsini özündə ehtiva edir.

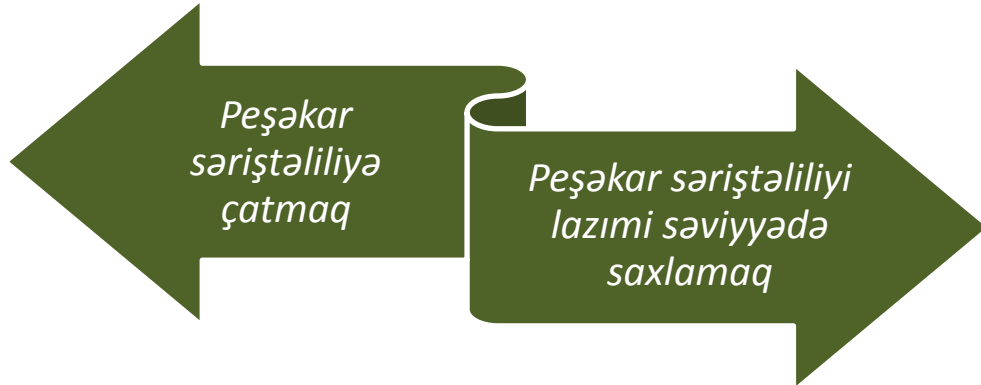
Səriştəlilik təhsilin, təcrübənin və peşəkarlığın durmadan təkmilləşdirilməsi əsasında yarana bilər. Səriştəlilik auditorun elə biliyə və təcrübəyə malik olmasını nəzərdə tutur ki, onların əsasında auditor yüksək keyfiyyətli xidmət göstərməyə qadir olur. Auditor öz öhdəsinə götürdüyü vəzifələrin onun təhsilinə və təcrübəsinə uyğunluğuna məsuliyyət daşıyır. Auditorlar təkcə öz ixtisaslarına görə dərin biliyə malik olmamalı, həm də geniş iqtisadi təfəkkürə, dövlətin iqtisadi siyasətinə, qanunvericiliyə, sosial psixologiyaya və öz sifarişçilərinin sahə xüsusiyyətlərinə yaxından bələd olmalıdırlar. Bütün bunların əsasında auditor auditi aparılan

təsərrüfat subyektinin gələcək inkişaf problemlərini görməli və onların həllinə öz töhvəsini verməlidirlər.

Auditorlar yuxarıda göstərilənlərdən əlavə öz fəaliyyətləri zamanı yüksək peşəkar standartlara əsaslanmaqla xidmətlərini səriştəli və qərəzsiz həyata keçirməlidirlər.

Peşəkar səriştəliliyi 2 müstəqil mərhələyə bölmək olar:

Slayd 12.

I. Peşəkar səriştəliliyə çatmaq. Peşəkar səriştəliliyə nail olmaq üçün ilk növbədə ali təhsil almalı, sonradan xüsusi təhsil keçməklə, ixtisas üzrə fənnlərdən imtahan verilməsi və təbii ki, bunun üçün isə xüsusi tədrisin iştirakçısı olmaq, habelə praktik təcrübəyə yiyələnmək tələb olunur.

II. Peşəkar səriştəliliyi lazımi səviyyədə saxlamaq. Peşəkar səriştəliliyi lazımi səviyyədə saxlamaq üçün isə auditordan aşağıdakılar tələb olunur:

- 1) Audit sahəsində baş verən dəyişiklikləri yaxından izləmək, maliyyə hesabatlığı, audit və başqa qanunvericilik sənədlərinin və tələblərinin mahiyyəti barədə milli və beynəlxalq yenilikləri öyrənmək.
- 2) Xidmət göstərərkən Beynəlxalq Audit Standartları və Qaydalarına əməl etmək, nümunəvi audit proqramlarını öyrənmək və xidmətin keyfiyyətinin qarşısında qoyulmuş tələblərə əməl etmək.
- 3) Hər il Auditorlar Palatası Şurasının təsdiq etdiyi proqrama müvafiq olaraq, öz ixtisaslarını yüksəltmək məqsədi ilə kurslarda iştirak etmək.
- 4) Beynəlxalq peşəkar tədris mərkəzləri və maliyyə qurumları tərəfindən təşkil edilən ixtisasartırma kurslarında iştirak etməklə öz peşə səviyyələrini yüksəltmək.

Slayd 13. Peşəkar səriştəliliyi lazımi səviyyədə saxlamaq üçün tələblər:

4.5 Düzgünlük.

Beynəlxalq və milli audit sənədlərində peşəkar tanınmanın əsas elementlərdən biri kimi düzgünlük prinsipi qəbul edilmişdir. Məhz bu prinsip audite ictimai etimadın əsas sütunlarından birini təşkil edir. Bu prinsip auditorlardan məxfiliklə əlaqədar məhdudiyyətlər çərçivəsində auditorlardan səmimiyyəti saxlamağı tələb edir.

Auditor nəyin haqlı, nəyin düzgün olması meyarından çıxış etməlidir. Ümumiyyətlə isə düzgünlük Etika Məcəlləsinin əsas prinsipi kimi dəyərləndirilir. Auditor nəinki peşə-rəftar standartlarına əməl etməli, düzgün və dürüst olmalı, eyni zamanda xidmət göstərilməsi prosesində auditi aparılan sifarişçinin işçi heyətinə qarşı münasibətdə də həmin tələblərə əməl etməlidirlər.

İctimai etimadın saxlanması və gücləndirilməsi üçün auditorun hərəkəti hər bir şübhədən və iraddan kənar olmalıdır. Düzgünlüyə əməl edilməsi auditorlardan Auditor Standartlarının və etik normaların tələblərinə əməl edilməsini nəzərdə tutur.

Düzgünlük həmçinin, auditorun müstəqillik və obyektivlik prinsiplərinə riayət olunmasını, peşəkar rəftar standartlarına şərtsiz əməl edilməsini və qəbul edilmiş qərarların ictimai maraqlar nəzərə alınmaqla müəyyənləşdirilməsini təmin edir. Bütün bunlar onu nəzərdə tutur ki, peşəkar fəaliyyəti zamanı auditor açıq və düzgün hərəkət etməlidir. Başqa sözlə, düzgünlük təkəcə öz hərəkətlərində doğru olmaqdan əlavə, həm də etibarlı və qərəzsiz olmağı özündə ehtiva edir.

Slayd 14.

4.6 Obyektivlik.

Obyektivlik auditorun peşə xidmətlərinə dəyər gətirən intellektual mövqeni nəzərdə tutmaqla yanaşı prinsipi qərəzsizlik və intellektual düzgünlük öhdəlikləri yaradır.

Slayd 15.

Auditor onun obyektivliyinə təsir göstərə bilən vəziyyətlərlə qarşılaşa bilər. Bu vəziyyətlərin hamısını müəyyənləşdirmək və təsvir etmək mümkün deyil. Lakin mütləq nəzərə alınmalıdır ki, auditor peşəkar mülahizəsinə qərəzli və ya həddindən artıq təsir göstərən münasibətlərdən çəkinməlidir. (PMEM / səh.20).

Bu mənada auditor peşəkar xidmətlər göstərərək müştəridə və ya direktorlarda, vəzifəli şəxslərdə və ya əməkdaşlarda marağın və ya onlarla münasibətlərin olması səbəbindən obyektivlik barəsində əsas prinsiplərə riayət edilməsi üçün hər hansı təhlükənin olmasının mümkünlüyünü nəzərdən keçirməlidir. Məsələn ailə münasibətləri ilə yaxın şəxsi və ya işgüzar münasibətlərlə əlaqədar olaraq obyektivliyə tanışlıq təhlükəsi əmələ gələ bilər (PMEM / səh.52).

Eyni zamanda auditor informasiyanın düzgünlüyünün təsdiqlənməsi sahəsində xidmətlər göstərərək informasiyanın düzgünlüyünün təsdiqlənməsinə dair sazişdəki sifarişçi barəsində müstəqil olmalıdır. Fikir müstəqilliyi və hərəkət müstəqilliyi ona görə zəruridir ki, auditor rəy verə bilsin və bu rəyin qərəzli münasibət, mənafehlərin toqquşması və ya başqa şəxslərin lüzumsuz təsiri olmadan verildiyi görünsün (PMEM / səh.52).

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, peşəkar xidmətlərin göstərilməsi zamanı obyektivliyə təhlükələrin mövcudluğu sazişin xüsusi şərtlərindən və auditorun yerinə yetirdiyi işlərin xarakterindən asılıdır (PMEM / səh.52).

Auditor aşkara çıxarılmış təhlükələrin ciddiliyini qiymətləndirməlidir və əgər onlar ciddi olmaması dəqiq müəyyənləşdirilmiş təhlükələrdən fərqlənirsə, onda zəruri hallarda təhlükələrin aradan qaldırılması və ya məqbul səviyyəyədək azaldılması üçün ehtiyat tədbirləri nəzərdən keçirilməli və tətbiq edilməlidir. Bu cür ehtiyat tədbirləri aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

- Tapşırıq qrupunda iştirakdan imtina;
 - Nəzarət prosedurları;
- Məsələnin şirkətin yuxarı rəhbərliyi ilə müzakirə edilməsi;
- Məsələnin müştərinin rəhbər şəxsləri ilə müzakirə edilməsi (PMEM / səh.52-53).

Slayd 16. Ehtiyat tədbirləri

4.7 Məxfilik.

Auditə ictimai etimadın yaranmasında auditorlar və onların təmsilçiləri tərəfindən sifarişçilərin məxfi informasiyalarının yayılmaması xüsusi önəm kəsb edir. Beynəlxalq audit praktikasında, audit standartlarında və auditin tənzimlənməsinə dair digər normativ hüquqi aktlarda sifarişçinin məxfi informasiyanın qorunmasında auditorların və onların təmsilçilərinin xüsusi məsuliyyət daşıdıqları, belə informasiyaların yalnız sifarişçinin xüsusi icazəsi ilə və ya məhkəmə araşdırmaları zamanı açıqlanmasının mümkünüyü ehtiva olunmuşdur. Göstərilən hallar istisna olmaqla auditor yoxlaması zamanı əldə olunmuş məlumatlar üçüncü tərəfə nə yazılı, nə də şifahi qaydada açıqlana bilməz.

Slayd 17.

Nəzərə almaq lazımdır ki, məxfiliyə əməl olunması öhdəliklərinə auditorlar sifarişçilərə göstərdikləri xidmətlə əlaqədar münasibətləri başa çatdıqdan sonra da qüvvədə qalmalıdır.

Auditorun məsuliyyətinə onların təşkilatlarında çalışan, onların rəhbərliyi altında çalışan, habelə, məsləhət xidmətləri göstərən şəxslər tərəfindən də məxfiliyə əməl olunması zəruridir. Məxfilik əldə edilmiş informasiyanın açıqlanmasını və həmin informasiyanın şəxsi və ya üçüncü şəxsin mənafeələrinə uyğun istifadə olunmasını da istisna edir.

Son dövrlərdə qəbul edilmiş qanunvericilik aktlarında çirkli pulların yuyulmasına qarşı mübarizədə məsul tərəf kimi qəbul edilmiş auditorlardan onların peşə və ya hüquqi vəzifə və öhdəlikləri ilə əlaqədar hallarda nəzərə alınmalıdır.

Müstəqil auditorlara da şamil olunan Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsində göstərilmişdir:

- Peşəkar mühasib sosial mühitdə də məxfiliyi qorumaq lazımdır. Peşəkar mühasib informasiyanın bilmədən açıqlanmasının, xüsusən işgüzar tərəfdaşla, yaxud ailənin yaxın və ya birbaşa üzvü ilə sürəkli münasibətlərlə əlaqəli hallarda açıqlanmasının mümkünüyünü nəzərə almalıdır (PMEM /səh.22).
- Peşəkar mühasib, həmçinin, potensial müştərinin və ya işəgötürənin açıqladığı informasiyanın məxfiliyini qorumaq lazımdır (PMEM /səh.22).
- Peşəkar mühasib şirkətin və ya işəgötürən təşkilatın daxilində informasiyanın məxfiliyinin qorunması zərurətini də nəzərə almalıdır (PMEM /səh.22).
- Peşəkar mühasib öz nəzarəti altında olan əməkdaşların, habelə məsləhəti və köməyi alınmış şəxslərin peşəkar mühasibin məxfiliyi qorumaq öhdəliyinə hörmət bəzlədiklərini yəqin etmək üçün bütün lazımi tədbirləri görməlidir (PMEM /səh.22).

Məxfilik prinsipinə peşəkar mühasiblə müştəri və ya işəgötürən arasında münasibətlər qurtardıqdan sonra da əməl edilməlidir. Peşəkar mühasib işəgötürəni dəyişdirərkən və ya yeni müştəri əldə edərkən əvvəlki təcrübəsindən istifadə etmək hüququna malikdir. Eyni zamanda, peşəkar mühasib peşəkar və ya işgüzar münasibətləri nəticəsində əldə etdiyi, yaxud aldığı hər hansı informasiyadan istifadə etməməli və ya onu açıqlamamalıdır (PMEM /səh.23).

Peşəkar mühasibin məxfi informasiyanı açıqlamalı olduğu və ya açıqlaya biləcəyi, yaxud bu cür açıqlamanı zəruri edə bilən hallar aşağıda sadalanmışdır:

- a) İnformasiyanın açıqlanmasına qanunvericiliklə icazə və müştəri və ya işəgötürən tərəfindən səlahiyyət verilmişdir;

- b) Açıqlama qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq tələb edilir (Məsələn, hüquqi araşdırmaların gedişində sənədlər və ya digər sübut formaları təqdim edilərkən; və ya aşkara çıxarılmış qanun pozuntuları barəsində müvafiq səlahiyyətli orqan məlumat verdikdə);
- c) Qanunla qadağan olunmayan hallarda aşağıdakı məqsədlər üçün açıqlamaya dair peşə vəzifəsi və ya hüquq mövcuddur:
- BMF-nin üzvü olan təşkilat və ya peşəkar təşkilat tərəfindən aparılan keyfiyyət nəzarət tələblərinin yerinə yetirilməsi;
 - Sorğuya cavab və ya BMF-nin üzvü olan təşkilat və ya tənzimləyici təşkilat tərəfindən aparılan təhqiqat gedişində cavab verilməsi;
 - Hüquqi araşdırmanın gedişində peşəkar mühasiblərin peşə maraqlarının qorunması və ya texniki standartlara və etik tələblərə riayət edilməsi (PMEM /səh.23).

Məxfi informasiyanı açıqlamağın zəruriliyi barədə qərarı qəbul edərkən peşəkar mühasib aşağıdakı amilləri nəzərdən keçirməlidir:

- a) Əgər müştəri və ya işəgötürən peşəkar mühasibin informasiyanı açıqlamasına razılıq versə, bütün tərəflərin, o cümlədən üçüncü tərəfin də mənafeələrinə xələl gələcəkmə;
- b) Bütün müvafiq informasiya məlumdurmu və mümkün dərəcədə asanlaşdırılmışdır; əgər ümumiyyətlə, informasiyanın açıqlanması lazımdırsa, açıqlamanın tipini müəyyənləşdirərkən təsdiqlənməmiş faktların, yarımçıq informasiyanın və ya əsassız rəylərin ortaya çıxdığı halda peşəkar mülahizələrdən istifadə edilməlidirmi;
- c) Hansı tipli məlumat və məhz kimə göndərilməlidir; xüsusilə peşəkar mühasib yəqin etməlidir ki, məlumatın göndərildiyi tərəflər onu almalı olan tərəflərdir (PMEM /səh.24).

4.8 Maraqlar toqquşması.

Auditorlara auditi aparılan iqtisadi subyektdə auditin əlavə xidmət və ya məsləhətlər göstərilməsi həvalə edildiyi hallarda maraqlar toqquşmasının yaranmamasına dair tədbirlər həyata keçirilməlidir. Auditorlar əmin olmalıdırlar ki, bu növ məsləhətlər və ya xidmətlər idarəetmə funksiyalara və ya auditi aparılan iqtisadi subyektin qanuni təmsilçisinin səlahiyyətlərinə daxil olan istiqamətlərə aid deyildir.

Eyni zamanda, auditorlar onların müstəqilliyinə və düzgünlüyünə təsir edən amillər kimi hər hansı hədiyyə və minnətdarlıqlardan uzaq durmalıdırlar. Auditorlar auditi aparılan iqtisadi subyektin qanuni təmsilçisi və əməkdaşları ilə ünsiyyətlərdən uzaq durmalıdırlar ki, bu hallar onların müstəqil fəaliyyət göstərməsinə və nüfuzunun zəiflədilməsinə səbəb olmasın. Eyni zamanda auditorlar öz rəsmi statuslarından şəxsi mənafeləri naminə istifadə etməməli, beləliklə, korrupsiya və ya onların obyektlərinə və müstəqilliklərinə şübhə yaranmasına imkan verməməlidirlər.

Auditorlar maraqlar toqquşmasına səbəb ola biləcək halları əvvəlcədən duymalı və nəzərə almalıdırlar ki, hətta inzibati cəzalarla sonlana biləcək etik konflikt hallarına yol verilməsin.

5. Auditə ictimai etimadın gücləndirilməsi üzrə tədbirlər sistemi

№	Tədbirlərin adı	Məsul şəxslər	İcra müddəti	Qeyd
1.	Ölkədə auditin əhəmiyyətinin lazımi səviyyədə qiymətləndirilməsinə və auditə inamın gücləndirilməsinə nail olunması	Auditorlar Palatası, Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar	Müntəzəm	
2.	Beynəlxalq standartlar və təcrübə nəzərə alınmaqla auditorların və mütəxəssislərin peşə-	Kadr hazırlığı, akkreditasiya və beynəlxalq əlaqələr idarəsi (S.Gülməmmədov, E.Behbudova), Kadr hazırlığı və	2017-2018	

	ixtisas səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə yeni ixtisasartırma strategiyasının və proqramının hazırlanıb tətbiq edilməsi	gənclərlə iş üzrə Komitə (A.Qurbanov)		
3.	Auditor xidməti bazarında qeyri-sağlam rəqabət mühitinin aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi	Dempinq və haqsız rəqabətə qarşı mübarizə üzrə Komitə (Ü.Fətiyev), Hüquqi təminat və standartlaşdırma idarəsi (M.Abbasov, B.Məmmədli), Kadr hazırlığı, akkreditasiya və beynəlxalq əlaqələr idarəsi (S.Gülməmmədov, N.Əhmədli)	2017-2018	
4.	Auditorlar tərəfindən Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinin tələblərinə tam riayət edilməsi və auditor xidməti bazarında auditə etimadı azalda biləcək hərəkətlərə yol verilməməsi	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar	Müntəzəm	
5.	Auditorların müstəqilliyinin təmin edilməsinə dair tədbirlər sisteminin işlənilib hazırlanması	Dempinq və haqsız rəqabətə qarşı mübarizə üzrə Komitə (Ü.Fətiyev), Qanunvericilik və hüquqi məsələlər üzrə Komitə (E.İbrahimov), Hüquqi təminat və standartlaşdırma idarəsi (M.Abbasov)	2017-2018	
6.	Auditor xidmətinin dəyərinin tənzimlənməsi və xidmət haqqının məbləğinin sövdələşmə nəticəsi kimi və ya auditor rəyinin xarakteri ilə müəyyən olunmasının qarşısının alınması	Auditorlar Palatasının Şurası, Dempinq və haqsız rəqabətə qarşı mübarizə üzrə Komitə (Ü.Fətiyev)	2017-2018	
7.	Auditor xidmətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə nail olunması	Keyfiyyətə Nəzarət Komitəsi (V.Kərimov), Auditin Keyfiyyətinə Nəzarət şöbəsi (Y.Namazəliyev), Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar	Mütəmadi	
8.	Auditorların işlərinin nəticələrinin təsərrüfat subyektlərinin uğurlarının davamlılığına təsirinin müəyyənləşdirilməsi metodikasının hazırlanması	Rəhbərlik, Auditorlar Palatası Şurası, Dəyirmi masa	2017-2018	
9.	Auditor təşkilatlarında daxili nəzarət sisteminin tətbiqi	Auditor təşkilatları	2017-2018	
10.	Auditorlar tərəfindən	Auditorlar Palatası, Auditor	Mütəmadi	

	sifarişçilərə göstərilən xidmətlərin çeşidinin artırılması	təşkilatları və sərbəst auditorlar		
11.	Auditin keyfiyyəti və ictimai etimadın səviyyəsi üçün risk daşıyıcısı kimi auditor xidmətinin ümumi həcmində bir sifarişçi tərəfindən ödənilmiş xidmət haqqının çox yüksək olması hallarının monitorinqi, Beynəlxalq Standartlarda və Etika Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş öhdəlik və tələblərə əməl edilməsi üzrə tədbirlər	Dempinq və haqsız rəqabətə qarşı mübarizə üzrə Komitə (Ü.Fətiyev), Keyfiyyətə Nəzarət Komitəsi (V.Kərimov), Analitik informasiya və təhlil şöbəsi (R.Cəfərli)	Mütəmadi	
12.	Auditorlar tərəfindən Beynəlxalq Audit Standartlarına və Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinin fundamental prinsiplərinə riayət edilməsinə nail olunması	Keyfiyyətə Nəzarət Komitəsi (V.Kərimov), Auditin Keyfiyyətinə Nəzarət şöbəsi (Y.Namazəliyev), müvafiq struktur bölmələr	Mütəmadi	
13.	Peşəkar şəriştəliliyi lazımi səviyyədə saxlamaq üçün auditorların bilik və verdişlərinin artırılması	Auditorlar	Müntəzəm	
14.	Əlaqəli xidmətlərin göstərilməsi zamanı müqavilənin xüsusi şərtləri və auditorun yerinə yetirdiyi işlərin xarakterinin monitorinqi	Keyfiyyətə Nəzarət Komitəsi (V.Kərimov), Auditin Keyfiyyətinə Nəzarət şöbəsi (Y.Namazəliyev)	Mütəmadi	
15.	Auditor fəaliyyətində məxfiliyə əməl olunmasını təmin etmək və bunun mütəmadi monitorinqini həyata keçirmək	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar, Auditorlar Palatası	Mütəmadi	
16.	PL/TMM istiqamətində qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməsinə nəzarət	Auditorlar Palatası, Müvafiq Komitələr	Müntəzəm	
17.	Auditi aparılan təşkilatlarda maraqlar toqquşmasının qarşısının alınması istiqamətində tədbirlərin görülməsi	Auditorlar Palatası, Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar	Müntəzəm	
18.	Auditorların tərəfindən etik konflikt hallarına yol verilməsinin aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlər	Auditorlar Palatası, Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar, Müvafiq Komitələr	Müntəzəm	
19.	Göstərilən auditor	Dempinq və haqsız rəqabətə	Müntəzəm	

	xidmətlərinin dəyərinin bu xidmət üçün məqbul hesab edilə bilən həddən aşağı məbləğdə müəyyən edilməsi hallarının qarşısının alınması	qarşı mübarizə üzrə Komitə (Ü.Fətiyev), Hüquqi təminat və standartlaşdırma idarəsi (M.Abbasov, B.Məmmədli), Kadr hazırlığı, akkreditasiya və beynəlxalq əlaqələr idarəsi (S.Gülməmmədov, N.Əhmədli)		
--	---	---	--	--